

УДК: 327(477:430):061.ЄС+НАТО”2005/2018”

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ПОЛІТИКА
УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН З ФРН У
ПЕРІОД КАНЦЛЕРСТВА АНГЕЛИ МЕРКЕЛЬ**

аспірант, Приймак Б. І.

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка, Україна, Київ

У даній статті розглядаються україно-німецькі відносини під час урядування Ангели Меркель у контексті євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України. Даний період був надто різним для зовнішньої політики України, тому поділяється на декілька етапів, що відслідковують динаміку відносин від холодного несприйняття Німеччиною ПДЧ в НАТО для України, до підписання Угоди про асоціацію з ЄС та підтримки України у протидії агресії Росії у наслідок окупації Криму та бойових дій на Сході України. Попри прагнення Німеччини у розширенні ЄС на Схід Європи, позицію канцлера А.Меркель стосовно України можна визначити як прагматично-обережну. Зважаючи на серйозні безпекові проблеми у Європі Німеччина продовжує фінансувати українські європейські устремління, одночасно балансує у відносинах з Росією.

Ключові слова: ЄС, НАТО, Україна, ФРН, євроінтеграційна політика, євроатлантична політика, двосторонні відносини, Угода про асоціацію.

аспірант, Приймак Б. І. Евроинтеграционная и евроатлантическая политика Украины в контексте двусторонних отношений с ФРГ в период канцлерства Ангелы Меркель /

Институт международных отношений Киевского национального университета им. Тараса Шевченко, Украина, Киев.

В данной статье рассматриваются украино-немецкие отношения во время правления Ангелы Меркель в контексте евроинтеграционных и евроатлантических стремлений Украины. Данный период был слишком разным для внешней политики Украины, поэтому делится на несколько этапов, отслеживают динамику отношений от холодного невосприятия Германией ПДЧ в НАТО для Украины, до подписанию Соглашения об ассоциации с ЕС и поддержки Украины в противодействии агрессии России вследствие оккупации Крыма и боевых действий на Востоке Украины. Вопреки стремлений Германии в расширении ЕС на восток Европы, позицию канцлера Меркель в отношении Украины можно определить как прагматически-осторожную. Несмотря на серьезные проблемы безопасности в Европе Германия продолжает финансировать украинские европейские устремления, одновременно балансируя в отношениях с Россией.

Ключевые слова: ЕС, НАТО, Украина, Германия, евроинтеграционная политика, евроатлантическая политика, двусторонние отношения, Соглашение об ассоциации.

Pryimak B. PhD student, Euro-integration and Euro-Atlantic policy of Ukraine in the context of bilateral relations with Germany during the period of chancellorship Angela Merkel / Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University, Ukraine, Kyiv.

This article examines Ukrainian-German relations during Angela Merkel's administration in the context of Ukraine's European integration and Euro-Atlantic aspirations. This time was very different for the foreign policy of Ukraine as divided into several phases, monitor the dynamics of relationships from the cold rejection of Germany MAP in NATO for Ukraine

to the Association Agreement with EU support Ukraine in countering Russian aggression in consequence of the occupation of the Crimea and fighting actions in the East of Ukraine. Despite the desire of Germany to expand the EU to the East of Europe, the position of Chancellor A. Merkel in relation to Ukraine can be defined as pragmatic-cautious. In view of the serious security problems in Europe, Germany continues to finance Ukrainian European aspirations, while balancing its relations with Russia.

Key words: EU, NATO, Ukraine, FRG, Euro-integration policy, Euro-Atlantic policy, bilateral relations, Association agreement.

Вступ. Постановка проблеми. Українсько-німецькі відносини з моменту їхнього встановлення і дотепер наділені певною динамікою, яка була зумовлена розвитком сучасних міжнародних відносин та внутрішньополітичними особливостями обох держав.

Дослідження еволюції євроінтеграційної та євроатлантичної політики України у контексті двосторонніх відносинах з Німеччиною під час урядування Ангели Меркель ставить інтерес, по-перше, для розвитку стратегічного планування зовнішньополітичної діяльності України та, по друге, для поглиблення двосторонніх відносин з Німеччиною.

З початку перебування Ангели Меркель на посаді канцлера Німеччина, позиція щодо відносин з Україною значно не відрізнялася ніж при попередніх канцлерах, починаючи з Г.Коля. Формування відносин з Україною здійснювалось виключно у контексті взаємин з Російською Федерацією. Лише анексія Криму і агресія Росії проти України змусила ФРН виокремити в своїй політиці те, що німецькі політики називають «Українське питання».

Позиція А. Меркель протягом тривалого часу зводилася до прагнення віднайти нову форму відносин ЄС та України, якою могла б

бути «тісна співпраця» як проміжна фаза між діючою нині Європейською політикою сусідства (ЄПС) і повноправним членством у ЄС.

При цьому у вищих політичних колах як ФРН, так і інших країн-членів Євросоюзу не давали жодних обіцянок щодо подальшої європейської перспективи України. Проміжним етапом стала ініціатива Євросоюзу «Східне партнерство». Проте, «Східне партнерство» не давало реальних можливостей для вступу України в ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що тема охоплює відносно недавній часовий період, питання євроінтеграційної та євроатлантичної політики України та, зокрема, ставлення Німеччини до євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України, їх історичний розвиток та основоположні принципи отримали всебічне висвітлення у різноманітних наукових працях.

Для розкриття частини дослідження про євроінтеграційну та євроатлантичну політику України автор опрацював роботи провідних вітчизняних фахівців у галузі зовнішньої політики та дипломатії. Серед них: аналітичні щорічники Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України при МЗС України „Зовнішня політика України: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети” за редакцією професора Г.М. Перепелиці [1,2], куди входять напрацювання Міністра закордонних справ України П.А. Клімкіна, який на той час був Надзвичайним і повноважним послом України у Федеративній Республіці Німеччина [3], фахівців Інституту міжнародних відносин М.Г. Капітоненка, В.Ю. Константинова, В.А. Манжолі [4]; статті першого Міністра закордонних справ України А.М. Зленко [5], Шаповалової О. І. [6]. Положення даних робіт допомогли автору проаналізувати зовнішню політику України, ключові тенденції,

властиві їй протягом минулих років, а також окреслити пріоритетні напрямки реалізації зовнішньополітичного курсу країни в контексті двосторонніх відносинах з ФРН та інтегрування в європейські та євроатлантичні структури.

Аналіз окремих аспектів дисертації щодо питань впливу зовнішньої політики ФРН на процеси європейської інтеграції її роль у розширенні ЄС на Схід, забезпечення міжнародної та європейської безпеки знайшов відображення у роботах провідних спеціалістів і викладачів Інституту міжнародних відносин. Зокрема у працях Копійки В. В. [7, 8], Манжоли В. А. [9], Перепелиці Г. М. та Спиридонової К. О. [10].

Для автора були цікавими роботи українських дослідників: Мартинова А. [11], Старостенко Г. [12], Харлана Г. [13], Юрчика І., Федоришиної О., які проаналізували питання українсько-німецького співробітництва у контексті європейської інтеграції.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Окремі аспекти даної теми вже отримали своє повноцінне й багатоаспектне відображення у численних працях спеціалістів різних галузей. Проте у даній роботі узагальнюються доробки попередників, крім того, автор торкається окремих актуальних подій та тенденцій, які ще мають бути докладніше вивчені й належно оцінені у майбутньому. Дана робота не може слугувати основою для радикальних змін усталених точок зору на об'єкт дослідження і, в широкому сенсі, підтверджує попередню практику. Однак окремі аспекти теми, без сумніву, заслуговують більш детального подальшого дослідження.

Мета та завдання статті. З огляду на зазначене, метою статті є визначення та комплексний аналіз євроінтеграційної та євроатлантичної політики України у контексті двосторонніх відносин з

ФРН за період перебування А. Меркель на посаді Федерального канцлера. У цьому зв'язку були поставлені такі завдання дослідження:

- Дослідити процес еволюціонування євроінтеграційної та євроатлантичної політики України;

- Відслідкувати трансформацію зовнішньої політики ФРН щодо відносин з Україною під час урядування А. Меркель.

- Визначити основні напрямки політики Німеччини щодо євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України.

Виклад основного матеріалу статті. Проголошення незалежності України, так само як і об'єднання Німеччини, було складовою частиною у глобальному процесі змін, що охопили Європейський континент наприкінці 1980-х років. Україна та Німеччина були змушені фактично на порожньому місці розбудовувати двосторонні міждержавні зв'язки, зважаючи на те, що Німеччина за часів існування Радянського Союзу не мала теоретичних концепцій та не здійснювала практичних кроків щодо розвитку політичних та економічних зв'язків з Україною, а Українська Радянська Соціалістична Республіка взагалі була позбавлена фактично усіх зовнішньополітичних ознак [14, с.16].

При цьому, якщо Німеччина потребувала переосмислення уже наявної у неї зовнішньополітичної концепції, яка розглядала відносини з Україною крізь призму відносин СРСР та недопустимості політичного конкурування в межах його сфери впливу та переорієнтовуватись на розбудову двосторонніх зв'язків з кожною з держав посткомуністичного простору. Україна ж мала, фактично, розпочинати з нуля, а саме з самоутвердження у якості суб'єкта міжнародних відносин. В українських національних правових документах хоча і не йдеться відкрито про пріоритетність відносин із Німеччиною, однак з огляду на прагнення нашої держави стати

повноправним учасником європейських інтеграційних інституцій, найбільш впливовим членом яких є саме ФРН [14, с.21].

Г.В. Старостенко виділяє три основні етапи українсько-німецьких відносин. Перший етап, що мав свій початок з часу офіційного визнання Німеччиною України та тривав до 1994 року, характеризувався формальним визнанням України як незалежної держави та спробою розробки інституційних засад взаємної співпраці, перевагою інтуїтивних практичних дій над концептуальною мотивацією як української, так і німецької дипломатії за відсутності їхнього теоретичного обґрунтування та договірно-правового закріплення. З досягненням домовленостей про без'ядерний статус України у 1994 році були створені необхідні передумови для наповнення українсько-німецької співпраці конкретним змістом. З цією подією пов'язується початок другого етапу розвитку міждержавних відносин, що тривав до 1998 року і визначався активізацією українсько-німецької співпраці, розробкою та впровадженням договірно-правових норм співробітництва в усіх сферах суспільного життя. Третій період, характеризувався прагматизацією співробітництва, розширенням кола суб'єктів двосторонніх політичних відносин, створенням ефективного інституційного механізму політичної співпраці з євроінтеграційних проблем та питань двостороннього розвитку [14, с.21].

На наш погляд, можна виділити четвертий період починаючи з 2005 року, коли канцлером Німеччини обрали Ангелу Меркель. Даний період був надто різним для зовнішньої політики України, тому поділяються на декілька етапів, що відслідковують динаміку відносин від холодного несприйняття Німеччиною ПДЧ в НАТО для України, до підписання угоди про асоціацію з ЄС та підтримки України у протидії агресії Росії.

У даній статті ми розглянемо україно-німецькі відносини сучасного періоду під час урядування Ангели Меркель у контексті євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень України.

Після приходу до влади 2005 р. А. Меркель сприяла прагматичному розвитку німецько-російських торговельно-економічних відносин і реалізації проекту будівництва газопроводу «Північний потік» по дну Балтійського моря. Так, 2 грудня 2005 р. федеральний канцлер А. Меркель здійснила візит до Варшави, в ході якого підтвердила намір до 2010 р. побудувати балтійський газопровід. Показовим є той факт, що цей газовий проект прямо зачепив українські інтереси. Взагалі, в період українсько-російських «газових воєн» 2005-2006 рр. Німеччина не бажала ускладнювати відносини з «Газпромом», хоча й агітувала Росію приєднатися до Європейської енергетичної хартії, яка мала покінчити з монополією на європейському енергетичному ринку. Обережними були відносини канцлера А. Меркель з українським керівництвом після «помаранчевої революції». Хоча до зовнішньополітичної частини коаліційного договору між ХДС/ХСС і СДПН було внесено тезу про підтримку євроінтеграційних прагнень України, але, тим не менше, спроби українського президента Віктора Ющенка використати Німеччину в якості контрбалансу російському домінуванню в Східній Європі зазнали краху.

У 2006 році федеральний канцлер А. Меркель, проголошуючи урядову заяву щодо європейської політики, наголосила: «У найближчому майбутньому ми не зможемо нікому давати обіцянки стосовно перспектив членства» [15]. Серед причин називаються такі: зменшення «керованості» ЄС; послаблення керівного тандему Німеччини та Франції внаслідок приєднання нових членів; суттєва зміна владного балансу в ЄС через будь-яке подальше збільшення

(особливо за рахунок України і Туреччини), що підірве позиції Німеччини, та інші.

Низький рівень підтримки шляху до НАТО в Україні вважався значною перешкодою для успішної інтеграції. Єдиний шанс реально наблизитися до вступу в НАТО Україна отримала у 2008 р., коли на Бухарестському саміті Альянсу було розглянуте питання надання Україні Плану дій щодо членства в НАТО. Значну роль у лобіюванні українського прохання надати ПДЧ відіграли Сполучені Штати, які чітко заявили про підтримку українського бажання вступити в НАТО. Найбільшу протидію потугам нашої держави одержати членство в НАТО чинила Росія, яка вважала розширення НАТО на схід загрозою своїй національній безпеці. Москва використала весь наявний арсенал засобів для недопущення надання Україні та Грузії ПДЧ аж до військової операції проти останньої, що відбулася після саміту в Бухаресті. Не в останню чергу позиція Росії впливала і на головного європейського опонента надання ПДЧ Україні – Німеччину [16].

Показовим є той факт, що 26 травня 2008 р. на Бухарестському саміті НАТО Ангела Меркель виступила проти надання Україні та Грузії перспектив для членства в НАТО. Через декілька місяців, 21 липня 2008 р. Ангела Меркель здійснила робочий візит до України. У ході переговорів з тодішнім українським президентом В. Ющенком та прем'єр-міністром Ю. Тимошенко канцлер підтвердила свою позицію щодо перспектив інтеграції України в ЄС і НАТО. Це демонструвало позицію ФРН, яка не зважаючи на зазначену позицію під час саміту, все ж не відмовляється від розгляду євроатлантичної перспективи для України.

Варто зазначити, що саме внутрішньополітичну єдність як влади, так і народу України в питанні отримання ПДЧ бажали бачити члени НАТО. Це питання було принциповим для офіційного Берліну та його

однодумців. В українській історіографії зазвичай пояснюють позицію Німеччини російським впливом. Він, безперечно, мав місце, але, як свідчать телеграми Wikileaks, був не єдиним фактором німецького бачення. «Позиція Німеччини не обумовлюється лише небажанням провокувати Росію, хоча цей пункт і є одним з елементів такої позиції. І це ми маємо брати до уваги», – йшлося в телеграмі з Берліну від 5 червня 2008 р. [17]. Німецькі чиновники стверджували, що їх небажання підтримки ПДЧ частково випливає зі страху, що як тільки ПДЧ буде наданий, США добиватимуться негайної пропозиції членства, в той час як А. Меркель вважала, що в Україні наявний дефіцит демократії і невизначеність суспільної підтримки щодо членства в НАТО. Офіс канцлера і МЗС були стурбовані, що занадто швидке надання ПДЧ без досягнення внутрішнього консенсусу може спричинити дестабілізацію і розкол країни між проросійським сходом і більш проєвропейським заходом [17].

«Німецькі ліберали розуміють, що Україна – центральна важлива країна в Східній Європі. Це країна з великим і досі фактично нереалізованим потенціалом, яка може відігравати важливу роль у стабілізації в Східній Європі і майбутнього добробуту», – пояснив один із лідерів ВДП на виборах у Європарламент Александер Ламбсдорф. Водночас німецький політик зазначив, що таку позицію не слід ототожнювати з обіцянками Україні вступу протягом певного часу або надання у близькому майбутньому статусу кандидата на приєднання до Європейського Союзу [18].

В процесі підготовки Угоди про асоціацію ФРН зіграла не останню роль. Німеччина виступала проти включення до Угоди положення про перспективу членства України у Європейському Союзі. Німецький уряд вбачав у підписанні Угоди про асоціацію значною мірою

продовження Східного партнерства ЄС, започаткованого Німеччиною спільно з країнами-членами ЄС у 2009 році.

2010 р. позиція парламентських політичних партій ФРН підписання Угоди про асоціацію з Україною була досить стриманою, адже більшість зусиль німецького уряду була спрямована на подолання кризового стану економіки Європейського Союзу. Так, під час офіційного візиту до Берліна 31 серпня 2010 р. президент України В. Янукович говорив про те, що Україна стоїть «на порозі підписання Угоди про асоціацію», але федеральний канцлер Ангела Меркель висловилася проти того, щоб «Україну ставили перед вибором» між Росією та ЄС [19].

За часів Віктора Януковича, який з подачі Кремля взяв курс на позаблоковий статус, почався зворотний процес - віддалення від НАТО і зближення з Росією. У 2010 році Віктор Янукович своїм рішенням ліквідував міжвідомчу комісію з питань підготовки України до вступу в НАТО і національний центр з питань євроатлантичної інтеграції. У тому ж році він підписав Харківські угоди, підтвердивши, що вступу в НАТО не бажає, тому що його влаштовує перебування в Україні російської військової бази. По тому ж угодою він дозволив Російському флоту залишатися в Криму до 2042 року в обмін на зниження ціни на газ [20].

Із приходом в Україні до влади Віктора Януковича в березні 2010 року тема євроінтеграції України стала обговорюватися все більше і більше. На саміті «Україна – ЄС», що пройшов 22 листопада 2010 року, був схвалений план дій щодо скасування короткострокових віз у Євросоюз для громадян України, проте, навіть точне дотримання плану не гарантувало автоматичного введення безвізового режиму [21]. Також на саміті обидві сторони підписали протокол до Угоди про

партнерство та співробітництво за основними принципами участі в програмах ЄС [22].

Особливу позицію щодо підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зайняла Німеччина. Оскільки всередині Європейського Союзу ФРН – це важливий і надійний партнер для України та впливовий гравець на міжнародній арені, позиція цієї країни суттєво впливає на підписання асоціації й іншими країнами ЄС. У листопаді 2013 року тодішній Президент Віктор Янукович зупинив переговори з ЄС щодо угоди про асоціацію та заявив про готовність України приєднатися до Євразійського митного союзу, очолюваного Росією. Як заявляв тоді уряд Миколи Азарова, рішення було ухвалене «в інтересах національної безпеки України». Угода про асоціацію з ЄС готувалася з 1998 року, її повинні були підписати на Вільнюському саміті 28 листопада. Проте, після таємної зустрічі Путіна та Януковича у Сочі, українська влада відмовилась від підписання. Активісти, які були невдоволені відмовою влади від процесу європейської інтеграції, організували тоді низку мітингів у центрі Києва. Вони вимагали підписати готову на той момент угоду з ЄС. Тодішня влада моментально відреагувала на спротив громадян. Окружний суд Києва постановив заборонити під час проведення мирних масових акцій встановлювати малі архітектурні форми у вигляді наметів, кіосків, навісів, у тому числі тимчасових та пересувних, із 22 листопада 2013 року по 7 січня 2014 року на Майдані Незалежності, вулиці Хрещатик та Європейській площі. Не зважаючи на це, на Майдані у Києві зібрався найбільший мітинг опозиції за період президентського правління Януковича, за різними оцінками туди прийшли від 60 до 150 тисяч чоловік.

У перші тижні Української кризи німецьке керівництво зайняло вичікувальну позицію. Федеральний уряд не хотів відмовлятися від

модернізаційного партнерства та проекту «Великої Європи» від Атлантики до Владивостока. Ангела Меркель не дозволяла собі критикувати дії Росії в Україні. Тому ініціативу в українському питанні перехопив міністр закордонних справ Г. Вестервелле, якому залишалося перебувати лічені дні на цій посаді. 5 грудня 2013 р. він особисто відвідав Євромайдан і завірив, що «двері в Європу залишаються відкритими» [23]. Він також застеріг українську владу від силового придушення протестів та закликав сторони, що протистоять, до політичного діалогу: «У Києві знають про те, що Європейський Союз і Рада Європи готові в цьому допомогти» [24, с.11]. Події в Україні сколихнули світову спільноту, примусивши замислитись над посиленням контролю за безпекою у світі.

Ставлення німецького канцлера до подій в Криму змінилося на початку березня 2014 р. Відносини між Росією і Німеччиною значно погіршилися через анексію Росією Криму та підтримку сепаратистів на Донбасі. З самого початку українсько-російської конфронтації А. Меркель зайняла принципову позицію щодо агресії Росії проти України, регулярно погрожуючи Кремлю економічними санкціями третього рівня. 6 березня 2014 р. на засіданні Європейської Ради канцлер ФРН підтримала рішення про запровадження трьох рівнів санкцій щодо Російської Федерації. Тоді ж А. Меркель уперше визнала факт анексії Криму на засіданні парламентської групи консерваторів [25].

Отже, німецька дипломатія в українській кризі зіткнулася з потрійною проблемою. Федеральному уряду довелося відрегулювати власні сприйняття та загальну стратегію відносно Росії. Це повинно було відбутися в політичній обстановці, сформованій громадською думкою, яка була неприйнятною до солідарності з громадянськими заворушеннями в Україні та відмовилася від конфронтаційних заходів

проти Росії. І останнє, але не менш важливе: німецька дипломатія повинна була організувати консенсус і згуртованість серед 28 країн-членів ЄС у відповідь на російську агресію проти України [26, с.132]

Німецька дипломатія мала довести достовірно свою рішучість реагувати на російську агресію. Вимога тут полягала в тому, щоб досягти балансу між вимогами Польщі, Литви, Латвії та Естонії за жорсткими економічними санкціями проти Росії та розгортанням додаткових бойових частин НАТО на їх відповідних територіях, з одного боку, і небажанням Італії, Угорщини, Чехії та Словаччини підтримати дії, які могли б піддавати їх російським контрзаходам з точки зору постачання нафти та газу. [27].

Аналізуючи безпековий вимір українсько-німецьких відносин з точки зору його сприяння розвитку оборонного потенціалу України та можливості надання нашій державі військової чи іншої допомоги у разі загрози, виявлено залежність поведінки обох міжнародних акторів, від рівня військово-політичних відносин цих двох держав з їх іншими союзниками: чи то державами, чи то їх об'єднаннями. Зокрема, Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО стала рамковим документом для співпраці України та Німеччини у сфері безпеки і, визначаючи незалежну, демократичну та стабільну Україну одним із ключових чинників забезпечення стабільності в Центрально-Східній Європі й на континенті в цілому, надала Україні додаткових гарантій для забезпечення безпеки як державі, що не є членом цієї організації. На нашу думку, це свідчить про те, що рівень зобов'язань, документально закріплений у відносинах між Україною та Німеччиною у військово-політичній сфері, може бути виконаний не лише на двосторонньому (українсько-німецькому), а й на більш широкому рівні – із залученням інших держав-членів НАТО [14, с.21].

В сучасних безпекових умовах найголовніше зовнішньополітичне завдання для України — це її прискорений вступ до НАТО. Фактично, це є порятунок від російської військової агресії та гарантія того, що Україна збережеться як європейська держава. А з урахуванням зовнішньої (суто російської) військової агресії — це завдання сьогодні є вже значно важливіше за членство України в ЄС [28].

У рамках запланованого розширення ЄС на Схід, Україні була запропонована Угода про асоціацію, що викликало сильну протидію Президента Путіна, який під тиском змусив Президента Януковича відхилити угоду на користь, очолюваного Росією, митного союзу. Це викликало сильне народне обурення, кульмінацією якого стали масові громадські демонстрації в Києві та втеча Януковича до Росії (Революція Гідності). Дані події, у свою чергу, призвели до анексії Криму Росією та активної російської підтримки сепаратистських рухів у Східній Україні [29, с.60].

За цих умов зовнішньополітичний курс держави набув нетипової для попередніх етапів чіткості. 23 грудня 2014 р., з ініціативи президента П. Порошенка, Верховною Радою України були прийняті доповнення до законів, які полягали у відмові від політики позаблоковості. Так, у Законі України «Про основи національної безпеки» вказувалася чітка мета: «інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір», а в питанні співпраці з НАТО – «досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації» [30]. Аналогічно був відкоригований Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», який визначив метою України набуття членства в НАТО.

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції Гідності. Для України європейська інтеграція – це

шлях до подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку [31].

В цей же час, швидкий вступ України до цього інтеграційного об'єднання унеможлиблюється тим, що в такому разі до ЄС приєднається країна, яка потребуватиме дуже серйозних компенсацій у зв'язку із закриттям цілих галузей промисловості. Так в ЄС є строго квотована планова економіка, яка передбачає, що кожна держава, яка вступає в Європейський Союз, повинна включатись у спільний ринок. Відповідно, вона повинна запроваджувати квоти на виробництво тієї чи іншої продукції. Саме тому для ЄС на даному етапі не вигідно приймати Україну до себе і це і є однією із проблем інтеграції України [32].

Висновки. Євроінтеграційна та євроатлантична політика України у двосторонніх відносинах з ФРН у період канцлерства А. Меркель характеризується певною динамікою відносин від холодного несприйняття Німеччиною ПДЧ в НАТО для України, до підписання Угоди про асоціацію з ЄС та підтримки України у протидії агресії Росії.

Позиція А. Меркель протягом тривалого часу зводилася до прагнення віднайти нову форму відносин ЄС та України, якою могла б бути «тісна співпраця» як проміжна фаза між діючою нині Європейською політикою сусідства (ЄПС) і повноправним членством у ЄС. Формування відносин з Україною здійснювалось виключно у контексті взаємин з Російською Федерацією. Лише приєднання Криму і агресія Росії проти України змусила ФРН виокремити в своїй політиці те, що німецькі політики називають «Українське питання».

Криза в Україні поставила нові виклики перед урядом Німеччини. Німеччина в цілому є сильним прихильником верховенства права, а канцлер Меркель була прихильником Угоди про асоціацію з ЄС. В цей же час, Німеччина мала стратегічне партнерство з Росією, отримувала вигоду від торгівлі з Росією і була залежна від російської енергії, а елітна та громадська думка в Німеччині, зрозуміло, не хотіла порушувати ці відносини. Дилема полягала у питанні пошуку правильних рішень у такому положенні.

В даній ситуації Німеччині вдалося майстерно використати свої активи та збільшити свій міжнародно-політичний вплив. З самого початку російсько-української конфронтації А. Меркель зайняла принципову позицію щодо агресії Росії проти України. Ангела Меркель змогла змінити думку громадськості та еліт Німеччині та переконати інші країни-члени ЄС підтримати санкції проти РФ.

Незважаючи на утиск власних економічних інтересів, в умовах кризи в Україні Німеччина спромоглася виробити хиткий режим припинення вогню (Мінські угоди), об'єднати та здійснювати підтримку економічних санкцій проти Росії.

У зв'язку з російською агресією проти України останніми роками урядом Німеччини було суттєво переосмислено роль та значення України у співпраці з НАТО та ЄС. Тривають активні переговорні процеси з приводу наближення України до європейського простору. Так, 26 червня 2015 р. Німеччина стала 15 країною ЄС, яка ратифікувала договір про асоціацію України з Європейським Союзом. Підтримка Німеччини є важливим моментом на шляху України до євроінтеграції, незважаючи на те, що Європейський Союз та Німеччина не гарантують найближчим часом членство України в ЄС.

Саме уряд Ангели Меркель залишається надійним та впливовим партнером, який постійно та послідовно підтримує Україну в її євроінтеграційних намірах на міжнародній арені та в цілому.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в можливості поглиблення вивчення особливостей міждержавних відносин України та Німеччини з метою розвитку стратегічного планування євроінтеграційної та євроатлантичної політики України, вирішення «Української кризи», а також перспектив інтегрування у європейські економічні та безпекові інститути.

Література:

1. Перепелиця Г. М. (Ред.). (2010) *Зовнішня політика України – 2009 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети*. Щорічник Київ: Стилос, 250.
2. Перепелиця Г. М. (Ред.). (2012) *Зовнішня політика України – 2011: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети*. Київ: Стилос, 384.
3. Клімкін П. А., Перепелиця Г. М. (Ред.). *Політичний діалог Україна – ЄС. Зовнішня політика України – 2009 : стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети.*, 126.
4. Капітоненко М.Г. Константинов В.Ю., Манжола В.А. (2010) *Зовнішньополітичні дилеми України. Зовнішня політика України – 2009 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети*, 250.
5. Зленко А. (2007) *Формування та реалізація концептуальних засад зовнішньої політики України. Україна дипломатична*, 8, Київ, 611.
6. Шаповалова О. І. Перепелиця Г. М. (Ред.). (2012) *Україна в системі двосторонніх відносин з провідними європейськими країнами. Зовнішня політика України – 2011: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети*. Київ: Стилос, 289.

7. Копійка В.В. (2008) *Розширення Європейського Союзу та Україна*. Київ: Логос, 352.
8. Копійка В.В. (2005) *Європейський Союз: Досвід розширення і Україна*. Київ: Юрид. Думка, 245.
9. Манжола В.А. Хилько О.Л. *Європейська безпека і Україна*. Київ: Знання, 105.
10. Спиридонова К.О. (2017) *Теорія і практика формування міжнародних спільнот безпеки (на прикладі ОБСЄ)*. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 212.
11. Мартинов А.Ю. (2000) *Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (90-ті роки ХХ століття)*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 32.
12. Старостенко Г. (2002) *Співробітництво України та ФРН у контексті європейської інтеграції. Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 34, Ч. II., 43.
13. Харлан Г., (2013) *Східноєвропейська політика Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу (1990–1998 рр.)*. *Український історичний збірник*, 16, Бібліогр.: 21 назв 229-237, 232.
14. Старостенко Г.В. (2004) *Українсько-німецькі відносини : політичний та безпековий вимір співробітництва*. *Автореф. ... канд. політ. наук : 23.00.04*, 21.
15. *Regierungserklärung durch die Bundeskanzlerin Angela Merkel zur Europapolitik: Stenografischer Bericht (2006) Deutscher Bundestag*, 35. Sitzung, Berlin.
16. Беззуб І. *Україна – НАТО: стан та перспективи взаємовідносин*. *Центр дослідження соціальних комунікацій НБУВ*
<http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article

&id=2751:ukrajina-nato-stan-ta-perspektivi-vzaemovidnosin&catid=8&Itemid=350>.

17. Getting Germany On Board For MAP For Georgia And Ukraine. *Wikileaks* <https://wikileaks.org/plusd/cables/08BERLIN744_a.html> (2008, June, 5).

18. Німецька партія вперше визнала перспективу вступу України в ЄС.<<http://news.finance.ua/ua/toplist/~1/2/16241612/>> (2009, червень, 4).

19. Україні вигідна перемога партії Меркель на виборах у ФРН. <<http://ua.korrespondent.net/dw/1598976-ukrayini-vigidna-peremoga-partiyimerkel-na-viborah-u-frn>> (2013, вересня, 3).

20. 250. Україна – НАТО. Складна історія відносин. <http://espreso.tv/article/2017/02/02/ukrayina_nato_skladna_istoriya_vidnosyn> (2017, лютого, 2)

21. Кудряченко А. І., Грабарчук Г. О. (1994) *Україна і Німеччина: двосторонні відносини на початку 90-х років*. Київ: Либідь, 46–60.

22. Мартинов А. Ю. (2000) *Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (90-ті рр. ХХ ст.)*. Київ: Либідь, 80–86.

23. Tür nach Europa bleibt offen. *Die Bundesregierung*. <<http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2013/12/2013-12-02-demonstrationen-ukraine.html>> (2013, Dezember, 2).

24. Репресії – це не шлях уперед для України, повинні бути реформи (2013, грудня, 12) Реакція за рубежом на останні події. *Голос України*, №236 (5736),11.

25. Merkel: Russland annektiert die Krim <http://www.faz.net/aktuell/politik/merkel-wirft-russland-annexion-der-krim-vor-12842633.html> (2014, April, 11).

26. Даниленко Л. І., Поліщук І. В. (2013) *Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України*. навч.-метод. Матеріали. Київ, НАДУ, 132.

27. Єрмолаєв А., Денисенко С., Маркєєва О., Поляков Л. (2015) *Український конфлікт і майбутнє світової та європейської безпеки*. Нова Україна

<http://newukraineinstitute.org/media/news/501/file/crisis_security%20UKR.pdf>.

28. Європейські та євроатлантичні перспективи України. <<http://bintel.com.ua/uk/article/nato-ukr/>> (2015, листопада, 23).

29. Seibel W. (2015) Arduous Learning or New Uncertainties?: The Emergence of German Diplomacy in the Ukrainian Crisis. *In: Global Policy*. University of Durham and John Wiley & Sons, Ltd. 6. (Suppl. S1), 60.

30. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 № 964-IV(зі змінами та доповненнями) (Верховна Рада України) *Відомості Верховної Ради України*, 39, 351.

<<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>>

31. Юрчик І. Б., Урбанович В. А. (2016) Проблеми інтеграції України у світове співтовариство. *Науковий огляд*, 3 (24), 29–34.

32. Федоришина О. О. (2014) Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. *Ефективна економіка*, 4, 158–162.

References:

1. Perepelytsia H.M. (Red.). (2010) *Zovnishnia polityka Ukrainy – 2009: stratehichni otsinky, prohnozy i priorytety*. [Foreign Policy of Ukraine - 2009: Strategic Assessments, Forecasts and Priorities]. Kyiv. Stylos, 250. [in Ukrainian].

2. Perepelytsia H.M. (Red.). (2012) *Zovnishnia polityka Ukrainy – 2011: stratehichni otsinky, prohnozy ta priorytety*. [Foreign Policy of

Ukraine - 2011: Strategic Assessments, Forecasts and Priorities]. Kyiv. Stylos, 384. [in Ukrainian].

3. Klimkin P.A., Perepelytsia H.M. (Red.). Politychnyi dialoh Ukraina – YeS [EU-Ukraine Political Dialogue] *Zovnishnia polityka Ukrainy – 2009: stratehichni otsinky, prohnozy ta priorytety*, 126. [in Ukrainian].

4. Kapitonenko M.H. Konstantynov V.Yu., Manzhola V.A. (2010) *Zovnishnopolitychni dylemy Ukrainy. Zovnishnia polityka Ukrainy – 2009: stratehichni otsinky, prohnozy i priorytety*. [Foreign Policy Dilemmas of Ukraine. Ukraine's Foreign Policy 2009: Strategic Assessments, Forecasts and Priorities], 250. [in Ukrainian].

5. Zlenko A. (2007) *Formuvannia ta realizatsiiakontseptualnykh zasad zovnishnoipolitykyUkrainy*. [Formation and implementation of conceptual foundations of foreign policy of Ukraine] *Ukraina dyplomatychna*, 8, Kyiv, 611. [in Ukrainian].

6. Shapovalova O. I. Perepelytsia H. M. (Red.). (2012) *Ukraina v systemi dvostoronnikh vidnosyn z providnymy yevropeiskymy krainamy*. [Ukraine in the system of bilateral relations with the leading European countries]. *Zovnishnia polityka Ukrainy – 2011: stratehichni otsinky, prohnozy ta priorytety*. Kyiv: Stylos., 289. [in Ukrainian].

7. Kopiika V.V. (2008) *Rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukraina* [Enlargement of the European Union and Ukraine]. Kyiv: Lohos, 352. [in Ukrainian].

8. Kopiika V.V. (2005) *Yevropeyskyi Soiuz: Dosvid rozshyrennia i Ukraina* [The European Union: An Enlargement Experience and Ukraine]. Kyiv, Yuryd. Dumka, 245. [in Ukrainian].

9. Manzhola V.A. Khylyko O.L. *Yevropeiska bezpeka i Ukraina* [European Security and Ukraine]. Kyiv. Znannia, 105. [in Ukrainian].

10. Spirydonova K. O. (2017) *Teoriia i praktyka formuvannia mizhnarodnykh spilnot bezpeky (na prykladi OBSiE)*. [The theory and

practice of forming international security communities (on the example of the OSCE)] dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Kyiv, 212. [in Ukrainian].

11. Martynov A. Yu. (2000) *Ukrainsko-nimetske spivrobitnytstvo u konteksti yevropeiskoi intehratsii (90-ti roky KhKh stolittia)* [Ukrainian-German Cooperation in the Context of European Integration (90s of the 20th Century)]. Kyiv. In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 32. [in Ukrainian].

12. Starostenko H. (2002) Spivrobitnytstvo Ukrainy ta FRN u konteksti yevropeiskoi intehratsii [Cooperation of Ukraine and Germany in the context of European integration]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 34, Ch. II., 43. [in Ukrainian].

13. Kharlan H., (2013) Skhidnoievropeiska polityka Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna v konteksti rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu (1990–1998 rr.) [Eastern European policy of the Federal Republic of Germany in the context of the enlargement of the European Union (1990-1998)]. *Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk*, 16, Biblioehr.: 21 nazv 229-237, 232. [in Ukrainian].

14. Starostenko H. V. (2004) Ukrainsko-nimetski vidnosyny: politychnyi ta bezpekovyi vymir spivrobitnytstva [Ukrainian-German relations: a political and security dimension of cooperation]. *Avtoref. ... kand. polit. nauk: 23.00.04*, 21. [in Ukrainian].

15. Regierungserklärung durch die Bundeskanzlerin Angela Merkel zur Europapolitik: Stenografischer Bericht (2006) Deutscher Bundestag, 35. Sitzung, Berlin. [in German].

16. Bezzub I. Ukraina – NATO: stan ta perspektyvy vzaiemovidnosyn. Tsentр doslidzhennia sotsialnykh komunikatsii NBUV <http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2751:ukrajina-nato-stan-ta-perspektivi-vzaemovidnosin&catid=8&Itemid=350>. [in Ukrainian].

17. Getting Germany On Board For MAP For Georgia And Ukraine. Wikileaks <https://wikileaks.org/plusd/cables/08BERLIN744_a.html> (2008, June, 5). [in English].
18. Nimetska partiia vpershe vyznala perspektyvu vstupu Ukrainy v YeS. [The German party first recognized the prospect of Ukraine joining the EU] <<http://news.finance.ua/ua/toplist/~1/2/16241612/>> (2009, June 4). [in Ukrainian].
19. Ukraini vyhidna peremoha partii Merkel na vyborakh u FRN [Favorable victory of Merkel's party in the elections in Germany is favorable to Ukraine] <<http://ua.korrespondent.net/dw/1598976-ukrayini-vigidna-peremoga-partiyimerkel-na-viborah-u-frn>> (2013, September, 3). [in Ukrainian].
20. Ukraina – NATO. Skladna istoriia vidnosyn [Ukraine-NATO. A complicated story of relationships] <http://espreso.tv/article/2017/02/02/ukrayina_nato_skladna_istoriya_vidnosyn> (2017, February, 2). [in Ukrainian].
21. Kudriachenko A.I., Hrabarchuk H.O. (1994) *Ukraina i Nimechchyna: dvostoronni vidnosyny na pochatku 90-kh rokiv* [Ukraine and Germany: Bilateral relations in the early 90's]. Kyiv: Lybid, 46–60. [in Ukrainian].
22. Martynov A.Yu. (2000) *Ukrainsko-nimetske spivrobitnytstvo u konteksti yevropeiskoi intehratsii (90-ti rr. KhKh st.)* [Ukrainian-German cooperation in the context of European integration (90th years of the twentieth century)]. Kyiv: Lybid, 80–86. [in Ukrainian].
23. Tür nach Europa bleibt offen. Die Bundesregierung. <<http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2013/12/2013-12-02-demonstrationen-ukraine.html>> (2013, Dezember, 2). [in German].
24. Represii – tse ne shliakh upered dlia Ukrainy, povynni buty reformy [Repressions - this is not a way forward for Ukraine, there should be

reforms] (2013, hrudnia, 12) Reaktsiia za rubezhem na ostanni podii. *Holos Ukrainy*, №236 (5736),11. [in Ukrainian].

25. Merkel: Russland annektiert die Krim <http://www.faz.net/aktuell/politik/merkel-wirft-russland-annexion-der-krim-vor-12842633.html> (2014, April, 11). [in German].

26. Danylenko L.I., Polishchuk I.V. (2013) *Perspektyvy ta vyklyky yevrointehratsiinykh protsesiv dlia Ukrainy* [Prospects and Challenges of European Integration Processes for Ukraine.]. navch.-metod. Materialy. Kyiv, NADU, 132. [in Ukrainian].

27. Yermolaiev A., Denysenko S., Markieieva O., Poliakov L. (2015) *Ukrainskyi konflikt i maibutnie svitovoi ta yevropeiskoi bezpeky* [Ukrainian conflict and the future of world and European security]. Nova Ukraina <http://newukraineinstitute.org/media/news/501/file/crisis_security%20UKR.pdf>. [in Ukrainian].

28. Yevropeiski ta yevroatlantychni perspektyvy Ukrainy [European and Euro-Atlantic prospects of Ukraine]. <<http://bintel.com.ua/uk/article/nato-ukr/>> (2015, lystopada, 23). [in Ukrainian].

29. Seibel W. (2015) Arduous Learning or New Uncertainties?: The Emergence of German Diplomacy in the Ukrainian Crisis. *In: Global Policy*. University of Durham and John Wiley & Sons, Ltd. 6. (Suppl. S1), 60. [in English].

30. *Zakon Ukrainy «Pro osnovy natsionalnoi bezpeky» vid 19.06.2003 № 964-IV(zi zminamy ta dopovnenniamy)* [The Law of Ukraine "On Fundamentals of National Security" of 19.06.2003 № 964-IV (as amended) (Verkhovna Rada of Ukraine)] (Verkhovna Rady Ukrainy) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 39, 351.

<<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>>. [in Ukrainian].

31. Yurchyk I.B., Urbanovych V.A. (2016) Problemy intehratsii Ukrainy u svitove spivtovarystvo [Problems of Ukraine's integration into the world community]. *Naukovyi ohliad*, 3 (24), 29–34. [in Ukrainian].
32. Fedoryshyna O.O. (2014) Problemy intehratsii Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu [Problems of Ukraine's integration into the European Union]. *Efektyvna ekonomika*, 4, 158–162. [in Ukrainian].